

ὑπάρχει τὸ παρὰ τοῦ Ἰωσήφ τοῦ Σαλαδίνου ὁ-
ρυχθὲν φρέαρ· τὸ φρέαρ τοῦτο λελατομημέ-
νον ἐν τινι σκληρῷ καὶ πετρώδῃ βράχῳ συγ-
κοινωνεῖ, καθὰ διατείνονται, μετὰ τῶν τοῦ
Νείλου ναμάτων καὶ προμηθεύει εἰς τοὺς ἐν Ἀ-
κροπόλει ἐν ὧρᾳ πολυορκίας θαφιλὲς πότιμον
ὑδωρ· εἰς τὸ περιώνυμον τοῦτο φρέαρ, καλούμε-
νον παρὰ τοῖς Ἀραβὶ Μπρ-γαλαζὸν παρὰ δὲ
τοῖς Εὐρωπαίοις φρέαρ Γιουσούφ, τοῦτέστιν
Ἰωσήφ, κατέρχεται τις διὰ τινος κυκλοτεροῦς
κλιτύος δίκην κλίμακος, ἄχρι τῆς ἐπιφανείας
τῶν ὑδάτων, ἀφισταμένην τρεῖς καὶ ἐννεήκοντα
ὀργυίας ἀπὸ τοῦ εὐρέος στομίου αὐτοῦ. Οὐ πόρρω
δὲ τοῦ χώρου τούτου ἐγείρονται αἱ τοῦ Ἰωσήφ
σιτοθῆκαι, κτισθεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Σα-
λαδίνου καὶ συνιστάμεναι ἐξ ἐπτὰ τετραγώνων
αὐλῶν, ὧν τὰ τεῖχη ὑψοῦνται ὑπὲρ τοὺς πέντε
καὶ δέκα πόδας.

Ἀπὸ τοῦ ὕψους τῆς Ἀκροπόλεως παρίστα-
ται ἡ ἀποψὶς μαγευτικοῦ πανοράματος· οἱ ἄπει-
ροι ὀβελίσκοι τῶν παμπόλλων τεμενῶν μετὰ
τῶν μολυβδοσκεπῶν αὐτῶν θύλων, οἱ τὴν μο-
νοτονίαν ποικίλοντες εὐθαλεῖς κῆποι μετὰ τῶν
γιγαντιαίων αἰγείρων καὶ φιλυρῶν, οἱ τοῦ
Νείλου σαπφειώδεις διελιγμοί, οὗς μύριαὶ ὅσαι
εὐρίστιοι ἄκατοι καθ' ἐκάστην διαπλέουσιν·
αἱ οὐρανομήκεις πυραμίδες, τὰ προαιώνια ταῦτα
μαυσωλεῖα, ἅτινα ὅ τε χρόνος καὶ αἱ τῶν ἀν-
θρώπων γενναὶ ἐσεβάσθησαν, τὰ ἐν τῷ φαιονα-
μάτῳ ποταμῷ κατάφυτα νησίδρια, ἐκ δὲ τὰ
ἐναντι αὐχμηρὰ καὶ πετρώδη Λυδικὰ ὄρη, ἅπερ
προσβαλλόμενα ὑπὸ τῶν τοῦ δούντος ἡλίου ἀ-
κτίνων φαίνονται ὡσεὶ πυριφλεγῆ, καὶ τέλος αἱ
ἀπέραντοι ἀμμώδεις πεδιάδες ἐμβάλλουσιν εἰς
τὴν τῶν θεατῶν φαντασίαν ποικίλους διαλογι-
σμούς τε καὶ ῥεμβασμούς.

Ἐν δὲ τοῖς περιχώροις τοῦ Καίρου τὰ μάλ-
λον ἄξια μνήμης εἰσὶν ὁ τοῦ Βουλάκου λιμὴν
ἐνθα ὑπάρχουσιν ἀγοραὶ, βαλανεῖα παντοῖα, ὁ-
φαντεῖα ὀλοσηρικῶν καὶ ἐριούχων· τὸ περισπού-
δαστον Μουσεῖον καὶ εὐθαλῆ καὶ σύσκια κηπά-
ρια. Ἀντιθέτως δὲ αὐτῶν κεῖται τὸ χωρίον
Σιούμπρα, ἐνθα ὁ Μεχμέτ Ἀλῆς ἐδύματο
πολυτελὲς καὶ καλλιτεχνικὸν μέγαρον μετὰ
ὠραίων κήπων καὶ δεινδροστοιχιῶν· ἐκατέρωθεν
δὲ τῆς πρὸς τὴν Σιούμπραν ἀγούσης λεωφό-
ρου ἐγείρονται τερπναὶ καὶ καλλιτεχνικαὶ ἐ-
παύλεις, τὰ ἐνδικοιτήματα οὖσαι τῶν πολυτα-
λάντων τῆς χώρας κατοίκων. Ὡσαύτως δὲ ὑ-
πάρχει τὸ Κάσρ-ἐλ ἐνὶ ἐν ᾧ ἐγείρεται τὸ εὐ-

ρύχωρον νοσοκομεῖον καὶ ἡ τῆς ἱατρικῆς καὶ
χειρουργικῆς σχολή.

Ἐπὶ δὲ τοῦ νησιδρίου Ῥώδα, ἐφ' οὗ ἱδρυν-
ται τὰ περικαλλῆ τοῦ νῦν Ἀντιβασιλέως ἀνά-
κτορα, διασώζεται τὸ ἀρχαῖον νειλόμετρον (μουκ-
κίας-ἐλ-νίλ) τοῦτέστιν εἰκοσάπηχης τις στήλη
ὀκτάγωνος, ἐφ' ἧς εἰσὶ γεγλυμμένα χρυσοῖς ἀ-
ραβικοῖς γράμμασι ἀποφθέγματα τινὰ τοῦ Κο-
ρανίου· ἡ στήλη αὕτη χρησιμεύει οἷον εἰς γνῶμιν
τῆς τῶν τοῦ Νείλου ὑδάτων ἐνιαυσίας πλημ-
μύρας.

Οὐ μακρὰν δὲ τῆς πόλεως πρὸς ἑὼ ἐκτείνε-
ται κοιλάς τις ἀβασία καλουμένη, ἐνθα κατ'
ἔτος τελοῦνται ἵπποδρομικοὶ ἀγῶνες.

ΜΙΛ. Η. ΠΑΝΑΣ.

ΑΙ ΠΕΡΙ ΒΡΥΚΟΛΑΚΩΝ ΥΠΟΛΗΨΕΙΣ.

ΠΑΡΑ Τῷ ΛΑῶ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

(Συνέχεια ἴδε φυλ. IB'.)

(Πάντοτ' αὐτοὶ ἐνοχλοῦν τὰς λεχοὺς καὶ ἄρτιγάμους
(γυναῖκας)
ὄθεν οὐδέποτε αὐτὰς εἰς τὴν κλιντὴν ἐρήμους ἀφίνουν).
Ξύλα συνάξουσιν λοιπὸν καὶ πυρὰν ὑψηλὴν συσσωρεύουσιν,
Ἄνω δ' αὐτῆς τὸν νεκρὸν ἐπιθέτουσιν, καὶ πῦρ ὑπο-
(βάλλουσιν.
Ἦτο δ' ἡμίκαυστος, ὅτε τὸν σύντεκνον βλέπει καὶ
(ρίπτει
Αἵματος μίαν ῥανίδα, εὗρηκε δ' αὐτὴ τοῦ συντέκνου
Δύω δακτύλους, σαπέντας εὐθὺς καὶ πεσόντας, ὡς
(πίπτει
Δένδρου ὁπώρα σαπρὰ, ὅταν ἄνεμος βίαιος πνεύσῃ·
Ὅτε δὲ τέλος τὸ πῦρ τὸν νεκρὸν κατηνάλωσεν ὅλον,
Κόσκιον φέρουσιν λεπτόν, καὶ τὴν κόκκιν αὐτοῦ κο-
(σκινίζουσιν.
Ὅνυχά δὲ τιν' εὕρισκουν, ἐμμέναντα σῶον εἰσέτι.
Ἀπτοῦσιν αὐτῆς πυρὰν καὶ τὸν καίουν καὶ ἐκείνον
(μέσα
Πάλιν μ' εὐχὰς τὸν διώκουν εἰς Θήραν φυγὰς νὰ ὑ-
(πάγῃ,
Ἐνθα τοὺς πάντας ἀθροίζουσιν, κρημνίζοντας λίθους
(ἐκ βράχων.
Πλήττοντας πλέοντας ξένους, καὶ λύοντας κάλως
τῶν πλοίων·
Ἄμα φουσῶντας ἀτμούς καὶ τὸ ὕδωρ ποιοῦντας νὰ
(βράζῃ.
Ἐτυχε δέ ποτε ναῦς Σφακιωτῶν παραπλεύσας ἐκεῖθεν,
Κ' ἀφ' ἧς ἀκούει φωνὴν ὑποκώφως τοιαῦτα δη-
(λοῦσαν·

«Φύγε τῆς Κρήτης υἱέ! συντοπίτης πονῶν σὲ προ-
 Ναύτας τυχὸν μὴ φονεύσουν οἱ λίθοι, οὓς βάλλουσι
 Μαύρων σκιῶν, σκελετῶν ἐνδουμένων τὸ χρῶμα τοῦ
 *Ἀν δὲ πρὸς χρεῖαν τινὰ θὰ προσδέσῃς ἐνταῦθα τὴν
 Σχῆμα σταυροῦ, περιπλέκων τὸν κάλων, ἀνάγων νὰ
 *Ἐκτοτε πάντα τὰ πλοῖα ἐκεῖ καταγόμενα δένουν
 Οὕτω τοὺς κάλως, μὴ βλάψουν αὐτοὺς τῶν δαιμό-
 (νων ἑταῖροι (83).

Μεταξὺ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων ὑπάρ-
 χει καὶ τι, μελαγχολικὴν ἀποπνέον χάριν ἐν
 ᾧ νέος τις κλέφτης σταλεῖς ὑπὸ τοῦ καπε-
 τάνιου τοῦ πρὸς ζήτησιν οἴνου, διέρχεται διὰ
 τινος νεκροταφείου, καὶ ἀκουσίως πατεῖ ἐπὶ τι-
 νος τάφου. Ἀναστεναγμὸς ἐξέρχεται τότε ἐξ
 αὐτοῦ, ὁ δὲ κλέφτης ἐρωτᾷ τὸ μνῆμα ἐκπλη-
 κτος διατὶ παραπονεῖται. Τότε διάσημός τις
 κλέφτης εἰς ὃν ἀνῆκε τὸ μνῆμα κάμνει παρά-
 πονα διὰ τὴν παραμέλησιν, ἣν τινα πρὸς τοὺς
 ἀποθανόντας ἤδη δεικνύουσιν οἱ σημερινοὶ κλέφ-
 ται, καὶ ἄλλα πολλὰ εἰς τὸν νέον παραπονεῖ-
 ται (84). Ὁμοίον τι τούτου διηγεῖται ὁ φιλό-

(83) Ἀντωνιάδου, Κρητικὴ σ. 445 κε.

(84) Τὸ ᾄσμα τοῦτο ἐδημοσιεύθη παρὰ Fauriel,
 Chants popul. de la Grèce t. I p. 402. — Ἀλ. Σού-
 τσου, Ἑλλ. Πλαστ. 1836 σ. 54. Ν. Πανδώρα Ε.
 σ. 383. — Passow, Carmina Populæia, p.

Ἴδού αὐτὸ κατὰ τὴν συλλογὴν μου:

Σαββάτο μέρα πίναμε τὴ Κυριακὴ ὅλ' ἡμέρα
 Καὶ τὴ δευτέρα τὸ πρωὶ ἐσώθη τὸ κρασί μας
 Κί' ὁ Καπετάνιος μ' ἔστειλε κρασί νὰ πᾶ νὰ φέρω.
 Κ' ἐγὼ σὰ ξένο πούειμουνα, ξένο ξενιτεμένο,
 Ἐπῆρα τῶρημο στρατὶ, στρατὶ τὸ μονοπάτι
 Τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε ε' ἕνα ἔρημο κλησάκι
 Ποῦν τὰ σαράντα μνήματα, ἀδέρφια καὶ ξαδέρφια
 Κ' ἕνα μνῆμα ξεχωριστὸ, ξεχωριστ' ἀπὸ τ' ἄλλα
 Δὲν τῶειδα καὶ τὸ πάτησα ἀπάνου ε' τὸ κεφάλι.
 Ἀκῶ τὸ μνῆμα καὶ βογγᾷ καὶ βαρυαναστενάζει
 — Τ' ἔχεις μνῆμά μου ποῦ βογγᾷ καὶ βαρυαναστε-

(νάζεις;

Μὴν εἶν' τὸ χῶμά σου βαρὺ, μὴ σοῦν βαρεῖα κ' ἡ
 (πλάκα;

— Δὲν εἶν' τὸ χῶμά μου βαρὺ, δὲν εἶν' βαρεῖα ἡ
 (πλάκα

Δὲν ἦδρες τόπον νὰ διαβῇς καὶ δρόμον νὰ περάσῃς,
 Μὲν ἦλθες καὶ μὲ πάτησες ἐπάνω ε' τὸ κεφάλι;
 Τάχα δὲν ἦμουν κ' ἐγὼ νῖδος, δὲν ἦμουν παλλικάρι;
 Τάχα δὲν ἐπερπάτησα τὴν νύκτα μὲ φεγγάρι,
 Μὲ δέκα πιθαμαῖς σπαθί, μὲ μιὰν ὀργιὰ τουφεκί;
 Τάχα δὲν ἐπολέμησα σὺν ἄξιῳ παλλικάρι;
 Τριάντα τούρκους ἔσφαξα εἰς ἕνα μερονύχτι,
 Ἄλλους σαράντα λάβωσα ε' τὸν πόλεμον ἀπάνου.

στρατος καὶ ἐπίγραμμα τι τῆς Παλατινῆς Ἀν-
 θολογίας: «σαρκάζων τὸν Αἴαντα Φρύξ τις ἔ-
 λεγεν ἐπὶ τοῦ τάφου του — Αἴας δ' οὐκέτ' ἔ-
 μιμνεν — Ἀλλ' ἐμῖνον, εἶπε βοήσας ὁ Αἴας
 ἐκ τοῦ τάφου φρικῶδες τι καὶ ὄφθιον. Ἀκού-
 σας τὴν ἀπροσδόκητον ταύτην φωνὴν ὁ Φρύξ
 ἐτράπη ἐντρομον εἰς φυγὴν (85).» Ὁμοίας φύ-
 σεως εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς παράδοσις, ἣν τινα ἀνα-
 φέρει ὁ Ἀριστοτέλης, ἐν τῇ περὶ παραδόξων
 ἀκουσμάτων (86). «Ἐν μιᾷ τῶν ἐπτὰ νήσων
 τοῦ Αἰόλου καλουμένων, ἡ καλεῖται Λιπάρα,
 τάφον εἶναι μυθολογοῦσι, περὶ οὗ καὶ ἄλλα μὲν
 πολλὰ καὶ τερατώδη λέγονται, τοῦτο δ' ὅτι
 οὐκ ἀσφαλές ἐστι προσελθεῖν πρὸς ἐκεῖνον τὸν
 τόπον τῆς νυκτός, συμφωνοῦσιν· ἐξακούεσθαι
 γὰρ τυμπάνων καὶ κυμβάλων ἦχον γέλωτα τε
 μετὰ θορύβου καὶ κροτάλων ἐναργῶς· λέγουσι
 δὲ τι τερατωδέστερον γεγονέναι περὶ τὸ σπή-
 λαιον· πρὸ ἡμέρας γὰρ ἐγκοιμηθῆναι τινὰ ἐν
 αὐτῷ οἰνώμενον, καὶ τοῦτον ὑπὸ τῶν οἰκετῶν
 ζητούμενον ἐφ' ἡμέρας τρεῖς διατελέσαι, τῇ δὲ
 τετάρτῃ εὑρεθέντα, ὡς νεκρὸν ἀποκομισθῆναι ὑπὸ
 τῶν οἰκείων εἰς τὸν ἴδιον τάφον, καὶ τῶν νομι-
 ζομένων τυχόντα πάντων, ἐξαίφνης ἀναστῆναι
 καὶ διηγεῖσθαι τὰ καθ' ἑαυτὸν συμβεβηκότα».

Ἵπάρχει πρόληψις τις, ἥτις ὁσημέραι ἐκλεί-
 πει, ἀλλ' ἥτις, ὡς στενὴν μετὰ τῶν περὶ βρυχο-
 λάκων δοξασιῶν ἔχουσα σχέσιν, πρέπει ν' ἀ-
 ναφερθῇ ἐνταῦθα, καθ' ἣν ὁ διάβολος ἐξ ἀμαρτω-
 λῶν γυναικῶν γεννᾷ λάθρα τέκνα διαβολοσπέρ-
 ματα ἢ διαβολόσπορα καλούμενα. Τὰ τέκνα
 ταῦτα, ἄξια τοῦ πατρὸς των, παντοῖα κακουρ-
 γήματα μετερχονται, καὶ καταβροχθίζουσι κρυ-
 φίως μεγίστην ποσότητα τροφίμων οἰωνοδήποτε,
 καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς βρεφικῆς κοιτίδος ἐνίοτε, εἰς
 τρόπον ὥστε ἐν βραχεῖ χρόνῳ διαστήματι κα-
 ταστρέφουσι τὸν οἶκον ἐν ᾧ διαιτῶνται. Ἐνίοτε
 ἀντὶ τῶν δαιμόνων λυκοκάντζαροι ἢ βρυκόλα-
 κες γεννῶσι τοιαῦτα τέκνα, καὶ ἐκτὸς ἄλλων

Καὶ τὸ σπαθί τσακίσθηκεν ἔγινε δυὸ κομμάτια,
 Κ' ἕνας ἐχθρὸς τουρκόσκυλος μὲ ε' ἄτι μὲ προφθάνει,
 Τὸ γιαταγάνει ἔβγαλε κ' ἐπάνω μου τὸ σύρει.

Τὸ γιαταγάνει ἐπίασα μὲ τὸ δεξιὸν μου χέρι,
 Κ' ἔβγαλε τὴ πιστόλα του κ' ἐπάνω μου ἀδειάζει,
 Στὸ χῶμα μὲ ἐξάπλωσεν ἐδῶ ποῦ μὲ κυτᾷεις
 Κλάψε με, φίλε, κλάψε με . . .

(85) Φιλοστράτ. Ἡρ. Β. 9. σ. 684. — Ἀνθολ.
 Παλατ. Θ. 177.

(86) Ἀριστοτ. Παραδοξ. ἀκουσμ. κ. 104 παρὰ
 Westermann.

παραδειγμάτων, ἀναφέρω ἡμῖν τὸ ἀνωτέρω παρατεθέν ἐκ τῆς Κρητικῆς διήγημα, πρὸς δὲ καὶ τὰ ἐξῆς δύο: Τὸ πρῶτον τούτων παρὰ Κρησὶν ἱστορούμενον, ἀναφέρει ὁ Ἀγγλος Pashley (87) ὡς ἐξῆς: «Ένας καταχανᾶς ἐγύρισεν εἰς τὴν Ἀνώπολιν, καὶ ἐπλάκωνε τὴν ἀνθρώπους καὶ ἐγγάστρωσε καὶ μίαν γυναῖκα. Ὁ ἄνδρας τὴν εἶχε λείπει καὶ ἐπῆγεν ἓνας καταχανᾶς, καὶ αὐτὴ θαρρῶντας πῶς εἶναι ὁ ἄνδρας τὴν, — καὶ, τὸ πουργό, δὲν ἤμπορει· καὶ ἦλθε καὶ ὁ ἄνδρας τση, καὶ λέγει τὴν — «τὶ ἔχεις» καὶ ἡ γυναῖκα λέγει «πολλὴν ὥραν μὲ ἐπλάκωσες τὸ βράδυ, καὶ δὲν ἤμπορῶ καὶ ὁ ἄνδρας λέγει «ἐγὼ δὲν ἦλθα» καὶ πάλιν ἡ γυναῖκα εἶπε, «ἐδὲ ὡς δὲν ἦλθες ἐσὺ ἦτονι ὁ Καταχανᾶς» ὑστερινὰ τὸν ἐξεχώσασαι, καὶ ἐξορκισανίτονι καὶ ἐπεμψάν τον εἰς τὴν Σαντορίνην». Τὸ δ' ἕτερον, τὸ κολασμένον παιδί (L' enfant damné) ἐπιγραφόμενον εὐρίσκουμεν ἐν τοῖς Contes et poèmes de la Grèce moderne τοῦ κ. M. Βρετοῦ. «Μόλις πρὸ ὀκτὼ ἡμερῶν ἡ Μαργαρίτα εἶχεν ὑπανδρευθῆ τὸν Δημήτρη, ὅταν οὗτος ὑποπέσας εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ πασᾶ ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ ὄρη, καὶ νὰ γίνῃ κλέφτης:—Παρήλθον ἔτη πολλὰ, χωρὶς νὰ μάθωσιν τι περὶ αὐτοῦ, ὅτε ἡμέραν τινὰ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἀναγγέλλουσιν εἰς τὴν Μαργαρίταν ὅτι εἶδον τὸν σύζυγόν της ἀπαγχονιζόμενον εἰς τὸν πλάτανον τῆς πόλεως.

«Δύο ἔτη διήρκεσαν οἱ θρήνοι καὶ τὰ μυρολόγια τῆς Μαργαρίτας. Θὰ μᾶς ἐπιφέρωσι δυστύχημά τι οἱ διαρκεῖς θρήνοι σου, τῆς ἔλεγον ἀλλὰ ματαίως· καὶ ἰδοὺ τί ουνέβη.

«Ἐσπέραν τινὰ, κατὰ τὸ σάββατον τοῦ Ρουσαλιοῦ, ὅλοι οἱ κάτοικοι ἐκαθάριζον τὰς καλύβας των ὅπως ὑποδεχθῶσιν εὐπρεπῶς τὰς ψυχὰς τῶν συγγενῶν των. Τῆς Μαργαρίτας τὰ μυρολόγια τότε ἦσαν παράποτε πένθιμα· ἐκοιμήθη, ἀλλ' ὅταν ἐξύπνησε εἶδε παρ' αὐτῇ τὴν ψυχὴν τοῦ Δημήτρη· ἔφερε τὰ λαμπρότερα αὐτοῦ ἐνδύματα, καὶ ἤρχισε νὰ τὴν ἐνηγκαλίζηται καὶ νὰ τὴν φιλῇ περιπαθῶς· ὅτε δὲ αἱ ψυχαὶ ἦλθον νὰ τὸν ἀνακαλέσωσι, διὰ νὰ ἐπιστρέψωσιν ὁμοῦ, μετὰ πολλῆς λύπης ἀπεχωρίσθη τῆς Μαργαρίτας.

«Μετὰ ἑπτὰ μῆνας ἡ Μαργαρίτα ἔτεκεν ἄρρεν. Μεγάλῃ ταραχῇ εἰς τὸ χωρίον. — Ὁ Θεὸς

νὰ μᾶς φυλάττῃ! . . . τὸ τέκνον τοῦ νεκροῦ . . . καὶ ὁμοῦ τὸ τέκνον τοῦτο ἔζησεν. — Ἐσυνβούλευσαν τὴν Μαργαρίταν νὰ πνίξῃ τὸ γέννημα αὐτὸ τοῦ ἄδου· ἀλλ' αὕτη δὲν ἔδιδε προσοχὴν εἰς τὰς καλὰς αὐτὰς συμβουλὰς.

«Νύκτα τινὰ ἡ ψυχὴ τοῦ Δημήτρη ἐπανῆλθεν, ἀλλ' ἤδη συνοδευομένη ὑπὸ τοῦ Χάρωνος, ὅστις ἤρπασε τὴν ψυχὴν τῆς Μαργαρίτας. Τὸ κολασμένον παιδί, ὡς ἀπεκάλουν τὸ τέκνον τοῦ νεκροῦ, ἠύξησε προξενούν δυστυχίαν εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου. Ἐὰν διέβαινε πρὸ τινος οἰκίας, χωρὶς νὰ κάμωσιν οἱ ἐν αὐτῇ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, θὰ ἀπέθνησκε τις τούτων κατὰ τὸ διάστημα τοῦ ἔτους. Ἄν τὸ βλέμμα του προσηλοῦτο ἐπὶ τινος ζώου ἔπρεπε ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν νὰ τὸ φέρωσιν εἰς τὸν ἱερέα νὰ τὸ εὐλογήσῃ, διότι ἄνευ τούτου ἀπέθνησκεν. Ἄν διέβαινε διὰ τῶν ἀγρῶν, τὰ σπαρτὰ καταστρέφοντο, καὶ ἡ γῆ τὴν ὁποίαν ἐπάτει καθίστατο ἄγονος. Ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἐγγύους ἦν ὀλέθριον τὸ βλέμμα τοῦ κολασμένου παιδιοῦ διότι ἐγέννων τέρατα.

«Ἡμέραν τινὰ τὸ χωρίον συνήχθη· ἐσκέπτοντο τι νὰ κάμωσιν ὅπως ἀποκρούσωσι τὰ δυστυχήματα ἅτινα ἡ παρουσία τοῦ κολασμένου παιδιοῦ προὔξενε εἰς τὴν χώραν· ἀπεφάσισαν τέλος ὅπως τὸ φονεύσωσιν, ἀλλὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀπέκρουε τὰς σφαῖρας. Ἐσυλλογίσθησαν ἀλλέως νὰ τὸ ἐξολοθρεύσωσι, καὶ μίαν ἑσπέραν τὸ ἤρπασαν, ὅτε εἰσῆρχετο παρ' αὐτῷ τὸ ἔδесαν καὶ τὸ ἐρρίψαν εἰς τὴν λίμνην. Ἀλλὰ μετὰ δύο ἡμέρας οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἠγέρθησαν ἐν τῷ μέσῳ πυρκαϊᾶς, ἥτις ἐδῆου τὰς κατοικίας των. Ἐκθαμβοὶ ἐρρίφθησαν ἐξω, ἀλλὰ φεύγοντες τὸ πῦρ, ἐπεσαν ὑπὸ κτυπήματα ὑπὸ ἀοράτου χειρὸς διευθυνόμενα.

«Οἱ διασωθέντες ἐκ τῆς καταστροφῆς ἐβεβαίωσαν ὅτι εἶδον τὸ κολασμένον παιδί καὶ τὸν πατέρα του, μετὰ μυρίων ἄλλων δαιμόνων» (88).

Δὲν θέλομεν μακρηγορήσει ἐνταῦθα καταδικνύοντες τὴν σχέσιν τῆς προλήψεως ταύτης πρὸς τὰ ἀρχαῖα μυθολογήματα, διότι πασίγνωστοι εἶναι οἱ μῦθοι, καθ' οὓς θεὸς τις λαμβάνει μορφήν συζύγου ἢ φίλου, ὅπως οὕτως εὐχερέστερον προσέλθῃ εἰς τὴν ἀγαπωμένην

(87) Pashley, Travels in Crete, t. II p. 221.

(88) Marino Vrele, Contes et poèmes de la Gr. moderne. II ed. Leipzig. 1858 p. 95—97· καὶ Maury, La Magie et l'Astrologie, 1864 ch. VII.

θητήν. Παρατηροῦμεν μόνον τὴν οὐχὶ μικρὰν ἐπενέργειαν τῶν μεσαιωνικῶν δοξασιῶν, καθ' ἃς ὁ διάβολος εἰς τράγον μεταμορφούμενος (89) ἢ τὴν φυσικὴν του μορφὴν φέρων συνεγίγνετο πρὸς γυναῖκας, καὶ ἐγέννα ἐξ αὐτῶν τέκνα (90) (succubae, concubae).

Τῶν μεσαιωνικῶν φραγγικῶν προλήψεων τὴν ἐπίρροιν βλέπομεν καὶ ἐν ἑτέρᾳ δοξασίᾳ. Εἰς τοὺς ἐρειπωμένους πύργους, καὶ τὰ σεσαθρωμένα φρούρια, ἅτινα μόνον μαρτύρια τῶν φραγγικῶν καὶ ἐνετικῶν κατακτήσεων μένουσι μέχρι τοῦ νῦν, πολλάκις ἡ παράδοσις ἀφηγεῖται ὅτι εἰς σκοτεινὰς νύκτας τοῦ χειμῶνος, ἐν μέσῳ τῆς παγετώδους τοῦ βορρᾶ πνοῆς, ὁμίλος κακούργων ψυχῶν ἀνέρχεται ἐκ τῆς γῆς, σατανικὸν στρόβιλον μετὰ φρικωδῶν ὠρυγμῶν συνιστῶν. Ἐν μόνον τοιοῦτο παράδειγμα ἀρκοῦμαι ἀντὶ τῶν πολλῶν ν' ἀναφέρω, καὶ τοῦτο ἐκ τῆς τοῦ κ. Ἀντωνιάδου Κρητηίδος (σ. 306) ἐραυιζόμενος.

Πάντ' ὁδοιπόρον ἐκεῖθεν προάγοντα πόδα κατεῖχε Τρόμος θεόμενον πύργον ποτὲ καθὼς δένδρον ὠραῖον ἤδη συντρίμματα μαῦρα . . .

Φρίκη τοσαύτη λοιπὸν φαντασίαν λαοῦ διεγείρει, Κ' ἐπλάσαν ὅτι νεκρῶν σκελετοὶ μὲ μελαίνας σινδόνας ἤρχοντ' ἐνταῦθα τὴν νύκτα κ' ἐνέτεινον ὄρχησιν, πόδας

σεύοντες, ὅπως πρὸς χρόνον ἡρμόζοντ' οἱ κρότοι τῶν ὀπλων

ἢ αἱ τῶν θόλων ἐκρήξεις τὴν γῆν κλονεῖσαι βιαίως
Καταχάνα δ' ὧν λοιπὸν ἀπεκάλεσαν τοῦτον τὸν πύργον.

Οὕτως ἐν Κρήτῃ καλοῦν τὰς σκιὰς τῶν κλεισμένων (εἰς μνήμα.

Γνωστὴ ἡ τῶν ἀρχαίων ιδέα ὅτι ψυχαὶ πολλάκις περὶ τοὺς τάφους των περιπλανῶντο, τῶν δ' ἐν πολέμῳ θανατουμένων ἀνδρείων ἐν τῷ τόπῳ τῆς μάχης ἐξήρχοντο, ὅπως καὶ νεκροὶ ἐπαναλάβωσι τοὺς ἀγῶνας των. Ὁ Πausanias (91) ἀναφέρει ὅτι ἐν τῷ πεδίῳ τοῦ Μαραθῶνος ἀνὰ πᾶσαν νύκτα καὶ ἵππων χρεμετιζόντων, καὶ ἀνδρῶν μαχομένων ἐστὶν αἰσθῆσθαι,

(89) Περὶ τούτων βλ. ἐν ἐκτάσει Voltaire, Dictionnaire philos. art. B ou c.

(90) Ὁ νάνος Καλιβάν, παρὰ Σαίξπηρ (Tempest, act. I. sc. 2) εἶναι υἱὸς δαιμόνων καὶ τῆς μαγίσσης Συκόρακος. — Πλείονα τοιαῦτα παραδείγματα παραθέτει ὁ Pashley (Travels in Crete, t. II). — Βλ. καὶ Maury, La Magie et l'Astrologie dans l'ant. et le moyen âge. 1864 p. 188. n. 6.

(91) Πaus. A. λβ. 4. — Περὶ τῆς προλήψεως ταύτης θέλομεν ἐκτενῶς ὁμιλήσῃ ἐν τῇ περὶ Στοιχειῶν διατριβῇ.

περιστατικόν, ὅπερ συνδυαζόμενον πρὸς τὰς νεωτέρας προλήψεις, ἐνέπνευσεν εἰς τὸν ποιητὴν Φόσκολον τοὺς ἐξῆς στίχους.

. Il navigante

Che velleggiò quel mar sotto l'Eubea
vedea per l'ampia oscurità scintille

Balenar d'elmi e di cozzanti brandi,

fumar le pine igneo vapor, corrusche

d'armi ferree vedea larve guerriere

cercar la pugna; e all'orror de' netturni

silenzi si spandea lungo ne' campi

di palangi un tumulto e un suon di tube

e un incalzar di cavalli accorrenti

scalpitanti su gli elmi a'mori bondi,

e pianto, ed inni, e delle Parche il canto,

οὓς τινες οὕτω ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἐλληνικὴν με-

τέφερον ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς Ἄλ. Σούτσος:

Ὁ ναύτης ὁ νυκτοπορῶν πλησίον τῆς Εὐβοίας,

εἰς τῶν ἀέρων ἔβλεπε τὰς μαύρας ἐρημίας

μεσονυκτίους ἀστράπας ξιφῶν συγκρουομένων,

καὶ εἰς πυρὰς νυκτολαμπεῖς πτωμάτων καιομένων

σκιάς γιγαντιαίας

μὲ περικεφαλαίας

Ὁρμώσας πρὸς τὸν πόλεμον ὁρμώσας πρὸς τὴν νίκην

Καὶ εἰς τοῦ σκότους ἤκουε τὴν σιγαλέαν φρίκην

Κλαγγὴν φαλάγγων, καὶ Περσῶν ἀλαλαγμὸν καὶ

(θρήνον,

Καὶ ἄσματα Ἑλλήνων,

Καὶ σάλπιγγας, καὶ κτύπον

χρεμετιζόντων ἵππων

τοὺς θώρακας πατούντων

ἀνδρῶν ψυχορραγούντων (92) ε.

Τὴν τοιαύτην δοξασίαν ἀπαντῶμεν καὶ νῦν παρὰ τῷ λαῷ τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰ μέρη, ἅτινα ἡ τυραννοφάγος τῶν ἡρώων τοῦ 1821 σπάθη ἐπότισε μὲ ἐχθρικὸν αἷμα, μυκηθμοὶ ὑπάκωφοι, καὶ ἀλλόκοτος ταραχὴ, ἀναγγέλλουσι τὴν πρὸ ἐτῶν συμβᾶσαν καταστρεφὴν ὁ διαβαίνων διὰ τῶν Δερβαινίων τοῦ Λάλα, τοῦ Μανιακίου, καὶ πλείστων ἄλλων μερῶν, θέλει ἀκούσει τοὺς ἐγγχωρίους διηγούμενους τὰς μάχας καὶ τὴν συγκεχυμένην τῶν νεκρῶν χ.λαδοήν. Ἐνίοτε προσέτι εἰς ἐρημὰ τινὰ μέρη, διηγούνται, ὅτι ὁ τὴν νύκτα διαβαίνων ἀναστεναγμούς ἐνίοτε ἀκούει καὶ θόρυβον, οἷον ποιεῖ ἄνθρωπος κινούμενος μετ' ἀγωνίας διότι ἐκεῖ εἶναι ὁ τάφος θύματος ὑπὸ δολοφόνου σφαίρας πεσόντος, ἐπανερχομένου δὲ ὅπως μετὰ θλίψεως ἴδῃ τὸ μέρος, ὅπου διὰ παντὸς ἀπεχαι-

(92) Ἄλ. Σούτσου. Ἐξόριστος 1835. σ. 50. Βλ. καὶ σ. 1.

ρέτησε τὴν προσφιλή ζωὴν. — Ἴδου πῶς ἐν τῇ Χίῳ Δούλῃ αὐτοῦ ὁ κ. Ὀρφανίδης διηγείται παράδοσιν τινα, περὶ τῶν σκιῶν τῶν ἐν τῇ πλατείᾳ τῆς Χίου, ἐνθα ἐκτελοῦντο αἱ θανατικαὶ ἀποφάσεις ἀπαγχονιζομένων.

... κ' ἀντήχουν συχνάκις
Εἰς μεσονύκτιον ἐκεῖ σιωπὴν τῶν θαυμάτων οἱ στόνοι·
Πρὶν δὲ ἀλέκτωρ φωνήσῃ πολλοὶ διηγοῦνται ὅτι εἶδον
ὤρουμένων ἐν ταύτῃ λευκῶν φαντασμάτων χορείαν
Στροβιληδὸν, καὶ ταχέως νὰ στρέφωται περίξ ἀγ
(χόνης (93).

Ἡ τοιαύτη ἰδέα εἶναι συνηθεστάτη παρὰ τοῖς λοιποῖς τῆς Εὐρώπης ἔθνεσιν, ἀλλ' ἐνταῦθα ἀρκούμεθα μόνον νὰ παραθέσωμεν στίχους τινὰς τοῦ Ὀσσιαν, οὗ ἀνωτέρω ἐμνήσθημεν.

«Πολλάκις κατὰ τὴν δύσιν τῆς Σελήνης, καθήμενος ἀπέναντι τοῦ μέρους, ὅπου τὰ τέκνα μου ἐφονεύθησαν, εἶλεπὼ τὰς σκιάς αὐτῶν θλιβερώς συνδιαλεγόμενας» λέγει ὁ γέρων Ἀρμίν.: (94).

«Διὰ νὰ ὑψώσω, λέγει πολεμιστὴς παρ' αὐτῷ, διατὶ νὰ ὑψώσω τὴν λόγχην κατὰ σοῦ τὴν νύκτα, ὦ Ὀσσιαν; Πρέπει ὁ ἥλιος νὰ μᾶς ἴδῃ μαχομένους. Οἱ μεταγενέστεροι πολεμισταὶ θὰ ἴδωσι τὴν θέσιν, ἐν ᾗ ἐμονομαχήσαμεν, καὶ οἱ γενναιότεροι τούτων φρικῶνες θὰ ἀναμνησθῶσι τοῦ παρελθόντος, διότι ἡ θεὰ τόπων συχνάζομένων ὑπὸ σκιῶν, ἐμποιεῖ εἰς τὴν τὴν ψυχὴν ἡδονὴν μετὰ τρόμου ἀναμνησμένην» (95).

Οὐχὶ ἀνάξιον μνείας ἐνταῦθα εἶναι δημοτικόν τι ποίημα, μαργαρίτης ἀληθῆς τοῦ ποιητικοῦ στέμματος τῆς Ν. Ἑλλάδος, ὁ Βρυκόλακας. Τὸ ποίημα τοῦτο ἐν πολλαῖς δημοτικαῖς συλλογαῖς καταχωρισθὲν (96) δικαίως ἐπηνέθη, διότι ἐν αὐτῷ πρὸς τῇ φαντασίᾳ καὶ ἐκφραστικότης ὕφους παρατηρεῖται οὐχὶ σμικρὰ καὶ τὸ τρομερὸν καὶ φρικῶδες εἰς ὅλον ἐπικέχυται τὸ ποίημα. Ἴδου τὸ ἄσμα τοῦτο:

Μάνα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιουὺς καὶ μὲ τὴ μιά σου
(κόρη,

Τὴν κόρη τὴν μονάκριβη, τὴν πολυαγαπημένη,
Τὴν εἶχες δώδεκα χρόνων κ' ἥλιος δὲν σοῦ τὴν εἶδε,
'Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἐλουζες 'στ' ἀφειγα τὴν ἐπλεκες,
'Στ' ἄστρη καὶ 'ς τὸν αὐγερινὸν τὰ ἔφκιανες τὰ
σγουρά της·

Ὅπου σοῦ φέρναν προξενῆά ἀπὸ τῆ Βαβυλώνη

Νὰ τὴν παντρέψῃς μακρυὰ πολὺ μακρυὰ 'στὰ ξένα
'Οχτ' ἀδερφοὶ δὲ θέλουνε κι' ὁ Κωνσταντῖνος θέλει,
— Δὸς τὴνε μάνα, δὸς τὴνε τὴν Ἀρετὴ 'ς τὰ ξένα,
'ς τὰ ξένα 'κεῖ ποῦ παρβατῶ, 'ς τὰ ξένα ποῦ πηγένω
Νάχω κ' ἐγὼ παρηγοριά. Νάχω κ' ἐγὼ κονάκι —

— Φρόνιμος εἶσαι Κωνσταντῆ, κ' ἄσχημα ἀπολογήθῃς
Κι' ἂν μοῦρθη, γυιέ μου, θάνατος, κι' ἂν μ' εὕρῃ γυιέ
(μ' ἀρρώστια

Κι' ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρὰ ποῖος θένα μοῦ τῇ
(φέρῃ; —

Τὸ θιὸ τῆς βάν' ἐγγυητὴ, καὶ τοὺς ἀγίους μαρτύρους
Ἄν τύχη κ' ἐρῇ θάνατος, ἂν τύχη κ' ἐρῇ ἀρρώστια
Κι' ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρὰ νὰ πάει νὰ τὴνε φέρῃ·
Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἀρετὴ 'ς τὰ ξένα
Κ' ἐμπῆκε χρόνος οὐσεφτις καὶ μῆνας ὠργισμένος
Κ' ἔπεσε τὸ θανατικὸ κ' οἱ ἐννιά ἀδερφοὶ 'πεθάναν
Βρέθηκε ἡ μάνα μοναχὴ σὰ καλαμιὰ 'ς τὸ κάμπο

Σ' ὅχιτὼ μνήματα δέρνεται 'ς ὅχιτὼ μυρολογαί,
Σ' τοῦ Κωνσταντῖνου τὸ θαφτὸ ταῖς πλάκαις ἀνασκώναι
— Σήκου, Κωνσταντινάκη μου, τὴν Ἀρετὴ μου θέλω·

Τὸ θιὸ μοῦ βάλες ἐγγυητὴ καὶ τοὺς ἀγίους μαρτύρους,
ἂν τύχη πίκρα γῆ χαρὰ νὰ πᾶς νὰ μοῦ τῇ φέρῃς —
Τ' ἀνάθεμα τὸν ἔδγαλε μέσ' ἀπὸ τὸ κιδοῦρι,

κάνεις τὸ σύγνεφ' ἄλογο καὶ τ' ἄστρο σαλιθάρι
Καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιά καὶ πάει νὰ τὴνε φέρῃ
Πέρνει τ' ὄρη 'πίσω του καὶ τὰ θουνά 'μπροστά του,
Βρίσκει τὴν κ' ἐκτενίζουνταν ὄξω 'ς τὸ φεγγαράκι

Ἀπὸ μακρυὰ τῇ χαιρετᾷ κι' ἀπὸ μακρυὰ τῆς λέγει
— Περπάτησ' Ἀρετοῦλά μου, κυράνα μας σὲ θέλει —
— Ἀλλοῖμονον ἀδερφάκη μου, καὶ τ' εἶναι τούτ' ἡ ὥρα

Ἀνίσως κ' εἶναι γιὰ χαρὰ νὰ βάλλω τὰ χρυσᾶ μου,
κι' εἶναι πίκρα πές μου το νάρθῶ κατὰ πῶς εἶμαι
— Περπάτησ' Ἀρετοῦλα μου, κ' ἔλα κατὰ πῶς εἶσαι —

Στὴν στράτα ποῦ διαβαίνανε 'ς τὴ στράτα ποῦ πα-
(γαίναν

Ἀκοῦν πουλιὰ νὰ κελαδοῦν, ἀκοῦν πουλιὰ νὰ λένε
— Ποῖος εἶδε κόρην εὐμορφὴ νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμμένος
— Ἀκουσεε Κωνσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια;

Ποῖος εἶδε κόρην ὠμορφὴ νὰ σέρνῃ ὁ πεθαμμένος;
— Ἀωλά πουλιᾶν' κι' ἄς κελαδοῦν, λωλά πουλιᾶν
κι' ἄς λένε

Καὶ παρακεῖ ποῦ πηγαινάν κι' ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε
— Τί βλέπομεν τὰ θλιβερά τὰ παραπονεμμένα

Νὰ περπατοῦν οἱ ζωτανοὶ μὲ τοὺς ἀποθαμμένους·
— Ἀκουσεε Κωνσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια,

— Πουλάκιάναι κι' ἄς κελαδοῦν, πουλάκιάναι κι' ἄς λένε
— Φοβοῦμαι σ', ἀδερφάκη μου, καὶ λιθάν αἷς μυρίζεις
— Ἐχτὲς βραδὺ ἐπήγαμε πέρα 'ς τὸν αἶ Γιάννη,

Κ' ἐθύμισέ μας ὁ παπᾶς μὲ περιστὸ λιθάνι. —
Καὶ παρεμπρὸς ποῦ πηγαινάν, κι' ἄλλα πουλιὰ τοὺς
(λένε

— Ὁ Θεὸς μεγαλοδόναμε, μεγάλο θάμμα κάνεις
Τέτοια πανώρια λυγερὰ νὰ σέρνῃ πεθαμμένος. —

Τ' ἀκουσε πάλ' ἡ Ἀρετὴ κ' ἐράϊσε ἡ καρδιά της
— Πές με ποῦν τὰ μαλλάκια σου, τὸ πηγουρὸ μου-
(στάκι;

— Μεγάλῃ ἀρρώστια μ' εὕρηκε, μ' ἐρρίξε τοῦ θα-
(νάτου

Μοῦ πέσαν τὰ ξανθὰ μαλλιά τὸ πηγουρὸ μουστάκι. —
Βρίσκουν τὸ σπῆτι κλειδωτὸ κλειδομανταλωμένον

Καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα ποῦ ἦτον ἀραχνησμένα

9) Θ. Ὀρφανίδου, Ἄπαντα, Α', σ. 50. 1859.

(94) Ossian, Τὰ ἐν τῇ Σάλμα ἄσματα σ. 119, trad. Christian.

(95) Ossian, Ὁ πόλεμος τῆς Ταμόρας· ἄσμα 6'. σ. 262.

(96) Fauriel, Chants populaires de la Gr. t. II. p. 406. — Passow, Germ. Popularia p. 394. — κλπ.

Ἄνοιξε, μάνα μ' ἄνοιξε καὶ νὰ τὴν Ἀρετὴ σου
— Ἄν ἦσαι Χάρος διὰ δύναι κι' ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω
Ἡ δόλια ἡ Ἀρετοῦλα μου λείπει μακριὰ 'ς τὰ ξένα
— Ἄνοιξε, μάνα μ', ἄνοιξε κ' ἐγώ μ' ὁ Κωνσταν-

(τῆς σου)

ἐγγυτὴ σοῦθαλα τὸ θεὸ καὶ τοὺς ἁγίους μαρτύρους.
Ἄν τύχη πίκρα γῆ χαρὰ νὰ πάω νὰ σοῦ τὴ φέρω
Κι' ὥστε νὰ θῇ ἐστὶ πόρτα τῆς, ἐβγήκεν ἡ ψυχὴ τῆς.
Οὐχ' ἦττον δὲ ποίησιν ἀποπνέει παραλλαγή τις
τοῦ ἄσματος τοῦτου ἐν Πανδώρα (97) δημο-
σιευθεῖσα· ὅταν ἀπέθανον οἱ ἐννέα ἀδελφοὶ τὰ
δεκαοχτὼ ξαδέλφια, ἡ δυστυχὴς μήτηρ, τε-
λοῦσα ἐπικηδεῖους τιμὰς εἰς τοὺς λοιποὺς υἱοὺς
τῆς μόνον τὸν Κωνσταντῆ ἐστέρει αὐτῶν τοι-
αύτην βαρεῖαν κατάραν ἐπὶ τοῦ τάφου του κα-
ταρωμένη:

Ὅλοι μου οἱ γιοὶ νὰ λυώσουνε κι' ὁ Κώστας νὰ
(μὴ λυώσῃ)

Ὅκ' ἔδωκε τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακριὰ 'ς τὰ ξένα
Πτηνὸν τι διαβαῖνον ἐκεῖθεν ἤκουσε τὴν κατάρ-
αν ταύτην καὶ τὴν εἶπεν εἰς τὸν νεκρὸν Κων-
σταντῆ:

Καὶ ἡ γῆ ἀναταράχτηκε, κι' ὁ Κώστας ἐσηκώθη
Βαίνει τὸ σάβαν' ἄλογο καὶ τὸ σανίδι σέλλα
Ἐκίνησε κ' ἐδιέθηκε νὰ φέρῃ τὴν Ἀρετῶν.

Τὸ ἄσμα τοῦτο συνέκρινον πολλοὶ πρὸς τοῦ
Bürger τὴν Ἐλεονώραν, διότι ἐκτὸς τῆς ὅλης
ὑποθέσεως, πολλὰ μέρη, οἷαι αἱ τῶν πτηνῶν
ἐπιφωνήσεις κλπ. ἐν ἀμφοτέροις τοῖς ποιήμασιν
εὗρηται. Ἄς μοὶ ἐπιτραπῇ ὅμως, ὅπως τοῦ
ἀριστουργήματος τῆς Τευτόνιδος μούσης προ-
κριτότερον κρίνω τοῦ Ἑλληνικοῦ Παρνασσοῦ τὸ
ἀνθύλλιον. Ἐκτὸς τῆς ἐκφραστικῆς ἀφελείας
ἣτις χαρακτηρίζει ὁλόκληρον τὸ δημοτικὸν ἄ-
σμα ἡ πλοκὴ του εἶναι φυσικωτέρα, καὶ πλεον
τῆς Λεονώρας συγκινεῖ τὸν ἀκροατὴν· ὁ Κων-
σταντῆς σταθερὸς εἰς τὴν ὑπόσχεσίν του, ὅπως
ἐκπληρώσῃ αὐτὴν ἐγείρεται νεκρὸς ἐκ τοῦ τά-
φου του καὶ τρέχει ὅπως φέρῃ τὴν ἀδελφὴν του,
πρὸς παρηγορίαν τῆς τλήμονος μητρὸς του· πα-
ρουσιάζεται ὡς ζῶν εἰς τὴν Ἀρετὴν καὶ ὡς
τοιούτος προσπαθεῖ νὰ νομίζεται μέχρι τῆς εἰς
τὸν οἶκον ἐλεύσεώς του· ἡ δὲ τῆς μητρὸς πρὸς
αὐτὸν κρούοντα τὴν θύραν ἀπάντησις, καὶ ὁ
θάνατος αὐτῆς ἐκ τῆς μεγάλης λύπης ἡ χαρὰς
διὰ τὴν ἐπάνοδον τῆς κόρης τῆς, ἐν ἐνὶ μόνῳ
στίχῳ ἀπεικονιζόμενος, εἶναι μεστὰ πά-
θους. Ἐν τῇ Λεονώρα τούναντίον, ὁ Γου-
λιέλμος, ὄργανον τῆς θείας ὀργῆς ὦν, ἔρχε-
ται ὅπως διὰ φρικώδους θανάτου τιμωρήσῃ

τὴν πρῶην προσφιλεῖ μνηστὴν, διότι ἐβλα-
σφήμησε, διότι προστυχθήτη ἐν τῇ ὁδῷ τῆς,
κατὰ τὴν ἐκφράσιν τοῦ Ἰνδοῦ ποιητοῦ Βεάσα.
Ἡ Λεονώρα ἀκολουθεῖ ἄνευ ἀποχρῶντος λόγου
τὸν ἐραστὴν αὐτῆς, καὶ οὗτος μετ' εἰρωνείας
τὴν ἐρωτᾷ ἂν φοβῇται διὰ τὰς τῶν κοράκων
καὶ τῶν βατράχων φωνὰς, νεκρὸν αὐτὸν λεγόν-
των· ὁ Γουλιέλμος πανταχοῦ φαίνεται ὡς νε-
κρὸς, ὁ δὲ τῆς Λεονώρας θάνατος, καὶ τοι ἐπι-
τείνων τὴν φρίκην, ἐπιφέρει ὅμως εἰς τὴν ψυχὴν
τοῦ ἀκροατοῦ ἄλλοιόν αἶσθημα ἢ ὅπερ ὁ ποιητὴς
ἐσκόπει νὰ διεγείρῃ.—Τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν πρὸς
τὰ ἄσματα ταῦτα ἔχουσιν, ὡς ἐκ τῶν βιογρά-
φων τοῦ Bürger μαρτυροῦμεν, Γερμανικὸν τι δη-
μοτικὸν καὶ ἔτερον Ἀγγλικὸν ἄσμα, πρὸς δὲ
καὶ ἐν Δανικόν, οὗτινος ἐπιτυχὴ εἰς τὴν Ἑλλη-
νικὴν μετάφρασιν ὀφείλομεν εἰς τὸν γλαφυρὸν
τοῦ κ. Γ. Παράσχου κάλαμον (98).

Καταλήγων τὸν λόγον, δὲν κρίνω περιττὸν
νὰ ἀναγνώσω ὑμῖν Κρητικὸν τι περὶ ἐνὸς βρυ-
κόλακα διήγημα, σχέσιν ἔχον πρὸς τὰ ἀνω-
τέρω περὶ βρυκολάκων λεχθέντα.

»Εἰς ἓνα παλαιὸν καιρὸν 'ς τὸ χωριὸ Καλλι-
κράτι, τῆς ἐπαρχίας Σφακιά, ἐβγήκεν ἓνας κατα-
χανᾶς, καὶ δὲν εἰξεύρασι τί ἄνθρωπος ἦτον, ἢ ἀπὸ
τί μέρος. Τοῦτος ὁ Καταχανᾶς ἐχάρασε παιδιὰ
καὶ ἀνθρώπους μεγάρους πορροὺς καὶ ἐρήμνωξε
καὶ τὸ χωριὸ ἐκεῖνο καὶ ἄρρα πορρά. Καὶ τὸν
εἶχασιν θαμμένον εἰς τὸν Ἅγιον Γεώργιον, εἰς
τὸ Καλλικράτι, καὶ τοῦ εἶχασιν καμάραν καμω-
μένην. Ἦτον καὶ ἓνας βοσκὸς, σύντεκνός του
μεροτικὸς, καὶ ἔβασκε ὡς ἐκεῖ, κοντὰ εἰς τὴν
ἐκκλησίαν· ὅμως τὸν ἔπιασε βροχὴ, καὶ ἐπῆγε
'ς τὸ μνήμα νὰ σκιασθῇ ἀπὸ τῆ βροχῆ. Μετ'
αὐτὸ ἀπεφάσισε διὰ νὰ κοιμηθῇ καὶ νὰ ξω-
μείνῃ ἐκεῖ καὶ βγάνει τὰ ἄρματά του, καὶ θέ-
τει 'ς τὸ προσκεφάλι του σταυρωτά· (καὶ διὰ
τοῦτο εἶχε νὰ 'πῃ ὁ κόσμος, ὅπως διὰ τοῦτο
δὲν εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ πορίσῃ ὁ Καταχανᾶς).
Τὴν νύχτα λοιπὸν αὐτὸς ὅπως ἠθέλησε νὰ πο-
ρίσῃ πάλιν, διὰ νὰ πάγῃ νὰ χαράσῃ ἀνθρώ-
πους, λέγει τοῦ βοσκοῦ: «Σήκωσε, σύντεκνε,
ἀπ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ ἔχω δουλειὰ διὰ νὰ πορίσω.
Αὐτὸς δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε, μήτε 'ς τὴν μία
φορὰ, μήτε τζὴ δύο, μήτε τζὴ τρεῖς· Τοιαύτως
ἐγνώρισεν αὐτὸς ὅπως εἶναι καὶ αὐτὸς καταχα-
νημένος, καὶ εἶναι αὐτὸς ἀπὸ ἑκαμὲν ἐκεῖνα τὰ
κακά. Διὰ τοῦτο τοῦ ὠμίλησε τζὴ τέσσαρες

(97) Πανδώρα, Π. σ. 367.

(98) Ἐν Χρυσῇ, Δ. σ.

ἀπάνω, καὶ τοῦ εἶπε· ἀδὲν σηκώνουμ' ἀπ' ἐδῶ, διατὶ φοβοῦμαι, σύντεκνε, μὴ μπᾶ νὰ ἔχῃς ἀπὸ κακὸν ἀέρα πρᾶγμα παθόμενον, καὶ μὲ πειράξῃς καὶ φοβοῦμαι. Ὅμως σὰ θέλεις νὰ σηκωθῶ, μὴνῶξέ μου ἀμὰ τὸ ἀναβόλῃ σου ὅπως δὲ μὲ πειράζεις, καὶ ἔτσι σηκώνουμαι. — Καὶ αὐτὸς δὲν τοῦ ἔλεγε, παρὰ τοῦ ἔλεγεν ἄρρα· ὅμως σὰ δὲν τὸν ἄφινε νὰ σηκωθῇ, τοῦ ἐμῶξε ὡς καθὼς ἤθελε· καὶ σηκώνετ' ἀπ' ἐκεῖ, καὶ πέρνει τὰ ἄρματά του, καὶ τὰ βγάνει ἀπὸ τὸ μνημαθῶ. Καὶ αὐτὸς (ὁ καταχανᾶς) ἐπόρισε, καὶ τὸν ἐχαιρετιχτήκασε καὶ τοῦ λέγει, — Ὅμως, σύντεκνε, μὴ μισέψῃς, ἄρρα κάθισε ἐδῶ, ἀποῦ ἔχω δουλειὰ διὰ νὰ πάγω, καὶ εἰς μίαν ὥραν θὲ νὰ γυρίσω, ἀποῦ ἔχω λόγον νὰ σοῦ μιλήσω. Καὶ αὐτὸς τὸν ἐκαρτέρησε.

«Καὶ ὁ Καταχανᾶς ἐπῆγεν ὡς δέκα μίλια δρόμου, ἀποῦ ἦτον ἓνα ἀνδρόγυνον εὐλογισμένον, καὶ τοὺς ἐχάρασε, καὶ γιαίρει ὀπίσω, καὶ τὸν εἶδεν ὁ σύντεκνός του ἀποῦ ἐβάστα τὸ σκότι, καὶ ἦτον τὰ χέρια του ὀγρὰ ἀπὸ τὸ αἶμα καὶ ἐκεῖ ποῦ τὸ ἐβάστα τὸ ἐφύσηξεν, ὡς καθὼς ἀποῦ φουᾶ ὁ χασάπης διὰ νὰ μεγαλώσῃ τὸ σκότι· καὶ τοῦ ἐδειξεν ὅπως ἦτον ψημμένον, ὡς καθὼς καὶ εἰς τὴ φωτιά. Μετ' αὐτὰ τοῦ εἶπε, νὰ καθίσωμεν σύντεκνε, νὰ φάμε· καὶ αὐτὸς ἔκαμεν ὅπως ἔφαγε, ὅμως ἔτρωγε ξηρὸν ψωμί, καὶ ἀπὸ ἐκεῖνο δὲν ἔφαγε, ἄρρα τὸ ἐβάλε 'ς τὸν κόρφο του. Διὰ τοῦτο, ἦλθεν ὥρα ὅπως νὰ ἀναχωρήσωσι, ὡς τοῦ εἶπεν ὅπως, «Σύντεκτε, τοῦτο ἀποῦ εἶδες, νὰ μὴ τὸ μαρτυρήσῃς, διότι τὰ εἰκοσὶ μου ὀνύχια εἰς τὰ παιδιὰ καὶ εἰς τὸν ἀπαυτὸν σου θὰ ἦναι κρεμασμένα». Καὶ αὐτὸς ὅμως δὲν ἔχασε καιρὸν, παρὰ ἔδωκεν τὴν εἰδῆσιν εἰς ἱερεῖς, καὶ εἰς ἐπιλοίπους ἀνθρώπους, καὶ ἐπήγασιν καὶ εὐρήκασάν τον εἰς τὸ μνημα, καὶ ἐγνωρίσασιν ὅροι ὅπως αὐτὸς εἶχε ὅρα τὰ κακὰ καμωμένα· διὰ τοῦτο ἐμαζέψασιν οἱ ἄνθρωποι ξύρα πορρά, καὶ τὸν ἐβάλασιν ἀπάνω, καὶ τὸν ἐκάψασιν· καὶ ὁ σύντεκνός του δὲν ἦτον εἰς τὸ εὐγορον, καὶ ὅταν ἦτον μεσοκαιωμένος ἐπρόβαλε καὶ αὐτὸς διὰ νὰ κάμῃ χάζι, καὶ ἐπέταξεν ὁ Καταχανᾶς, ὡς καθὼς μίαν ρουχάλα μὲ αἶμα, καὶ τοῦ ἔδωκεν εἰς τὸ πόδι του, καὶ ἐλύθηκεν ὡς νὰ ἦτον εἰς τὴν φωτιάν ψημμένον· διὰ τοῦτο, ἐκοσκινήσασιν κατὸν ἄθον, καὶ εὐρήκασιν τὸ μικρὸ νυχάκι τοῦ Καταχανᾶ ἄκαγον, καὶ τὸ ἐκάψαν κατέκεῖνον» (99).

ὑπελείπετο ὑμῖν νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ τῆς ἐκ τοῦ Ἀδου ἀνάδου τῶν ψυχῶν ἐπὶ πεντήκοντα μετὰ τὸ πάσχα ἡμέρας, καὶ περὶ τῆς δραπετεύσεως ἀνδρειωμένων ἐκ τῶν βασιλείων τοῦ Χάρωνος, περὶ οὗ πολλὰ δημοτικὰ ἄσματα διαλαμβάνουσιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ μικρὰν μετὰ τῆς παρούσης πραγματείας ἔχουσι σχέσιν, παραλείπομεν τὴν τούτων ἐξέτασιν, καθ' ὅσον μάλιστα περὶ τῆς πρώτης· διελάβομεν βραχέα τινὰ ἄλλοτε ἐν τῇ Πανδώρα (100).

Τοιαῦται αἱ περὶ βρυκολάκων δοξασίαι τοῦ λαοῦ τῆς Ἑλλάδος. Αἱ πλείους τούτων, τῆς παιδείας διαδιδομένης, ἐξέλειπον, τινὲς δὲ εἰς ὀλίγα μόνον μέρη διατηροῦνται. Τὸ ἐπ' ἐμὲ λογίζομαι εὐτυχὲς διότι ἠδυνήθην νὰ διασώσω, πολλὰς τούτων, αἵτινες ὡς ἀρχόμενος εἶπον, δύνανται νὰ θεωρηθῶσι τεκμήρια πασιφανῆ τῆς καταγωγῆς τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Εὐχομαι δὲ ὅπως ὁ ἡμέτερος Σύλλογος διὰ τῆς ἐπιτροπῆς, ἣν τινα πρὸς συλλογὴν Νεοελληνικῶν Ἀναλέκτων ἐξελέξατο, κατορθώσῃ νὰ πλουτίσῃ τὴν Νεοελληνικὴν φιλολογίαν διὰ δημοτικῶν προϊόντων ἀνεκδότων, καὶ παράσχῃ διὰ τῆς συλλογῆς τῶν διαφόρων τοῦ λαοῦ ἰδεῶν βοήθειαν οὐχὶ σμικρὰν εἰς τοὺς περὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους ἡμῶν καταγινομένους.

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΗΣ.

ΛΟΥΔΟΒΙΚΟΣ ΑΡΙΟΣΤΟΣ,

(*Ἀνεγνώσθη κατὰ τὴν ΚΖ'. συνεδρίᾳ τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου «Κοραῆ».*)

Ἡ Ἰταλία εἶχεν ἤδη γεννήσει δύο τῶν τεσσάρων αὐτῆς ποιητῶν, τὸν Δάντην (Dante) καὶ Πετράρχην (Petrarque), ὅποτε ὁ Λουδοβίκος Ἀριόστος ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον τὴν 8 Σεπτεμβρίου 1474, κατὰ τὸ αὐτὸ δηλαδὴ ἔτος καθ' ὃ καὶ ὁ Μιχαὴλ Ἀγγελος.

Ὁ Λουδοβίκος Ἀριόστος ἐγεννήθη εἰς Ῥήγιον, μικρὰν πόλιν τῆς ἐπαρχίας Μοδένης, ἥτις τότε ἐξήρτατο ἀπὸ τοὺς δούκας τῆς Φερράρας.

μῦθον τοῦτο ἐκ τοῦ Pashley παρέλαβον καὶ ὁ Neal (Θεοδώρα Φραντζῆ μεταφρ. Χ. Παρμενίδου σ. 21.) καὶ ὁ κ. Ἀντωνιάδης (Κρητικὴ σ. 120).

(100) Πανδώρα ΙΗ. σ.

(99) Pashley, Travels in Crete, t. II. p. — Τὸ παρα-